

8. Мид Дж. Интернализированные другие и самость / Дж. Мид // Американская социологическая мысль: тексты / сост. Е.И. Кравченко, под ред. В.И. Добренкова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – С. 224–227.
9. Орешета Ю.В. «Ідентифікація» та «професійна ідентифікація»: теоретична інтерпретація понять / Ю.В. Орешета // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2013. – Вип. 58. – С. 104–112.
10. Развитие личности майбутнього психолога в умовах трансформації суспільства: моногр. / В.І. Шахов, О.М. Паламарчук [та ін.] – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 324 с.
11. Скрипкина Т.П. Доверие к себе как условие развития личности Текст / Т.П. Скрипкина // Вопросы психологии, 2002. – № 1. – С. 95–103.
12. Скрипкина Т.П. Психология доверия: [учебное пособие] / Т.П. Скрипкина. – М. : Изд. центр «Академия», 2000. – 264 с.
13. Тернер Дж. Социальная идентичность, самокатегоризация и группа / Дж. Тернер // Иностранная психология, 1994. – № 2. – С. 8–17.
14. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / За ред. В.Л. Арбеніної, Л.Г. Сокурянської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 520 с.
15. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» : [сборник : пер. с нем.] / З. Фрейд. – СПб. : Азбука-классика, 2009.–190 с.
16. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.13 / Л.Б. Шнейдер. – М., 2001.–325 с.
17. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ. / Э. Эриксон. Под общ. ред. и предисл. Толстых А.В. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
18. Marsia J.E. Ego identity status: Relationship to change in Self-esteem, «general maladjustment» and authoritarianism / J.E. Marsia // Journal of Personality. 1967. – № 35. – P. 118–133.

УДК 159.922.72

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Шевченко С.В., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Волубуєва А.І., студентка
магістратури спеціальності «Психологія»

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

У статті проаналізовано наукові підходи до вивчення проблеми адаптаційного потенціалу студентів. Розглянуто фактори розвитку адаптаційного потенціалу у студентів

Ключові слова: адаптація, адаптаційний потенціал, адаптаційні здібності, нервово-психічна стійкість, моральна нормативність, комунікативні здібності.

В статье проанализированы научные подходы к изучению проблемы адаптационного потенциала студентов. Рассмотрены факторы развития адаптационного потенциала у студентов.

Ключевые слова: адаптация, адаптационный потенциал, адаптационные способности, нервно-психическая устойчивость, моральная нормативность, коммуникативные способности.

Shevchenko S.V., Volobuieva A.I. THEORETICAL ASPECTS OF RESEARCH OF ADAPTATION POTENTIAL OF STUDENTS

The article analyzes the scientific approaches to studying the problem of the students' adaptive potential. The factors of the development of the adaptive potential of students are considered.

Key words: adaptation, adaptive capacity, adaptation ability, neuro-psychological stability, moral normativity, communication skills.

Постановка проблеми. Проблема адаптаційного потенціалу в різних аспектах досліджується багатьма науковцями. На сьогодні існує декілька підходів до розу-

міння особистісного адаптаційного потенціалу в роботах вітчизняних авторів. Проте в сучасній психологічній науці бракує досліджень щодо теоретичного аналізу та

концептуалізації наукових підходів з означеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні уявлення про адаптаційний потенціал пов'язані, насамперед, із дослідженнями Р.М. Баєвського, який розробив вчення про донозологію (стан «передхвороби») на тлі зниження адаптаційних резервів організму та обґрунтував основи донозологічної діагностики. Наступні дослідження стосувалися впливу конституції (соматотипу) на її адаптаційний потенціал (В.П. Казначеев, В.Г. Штефко), співвідношення індивідуального здоров'я людини та її адаптаційних можливостей (С.Д. Фомин, В.Н. Платонов), а також вдосконалення методик оцінки адаптаційного потенціалу (Н.Л. Косованова, Н.В. Богдановська). Особливої уваги заслуговують дослідження психофізіологічної складової адаптаційного потенціалу людини (Ф.З. Меєрсон, О.М. Кокун) [6] та впливу урбанізації на адаптаційні ресурси організму (М.В. Маліков, М.А. Негашева) [10].

Постановка завдання. Мета статті – визначити теоретичні засади вивчення проблеми адаптаційного потенціалу студентів. Відповідно до мети нами відокремлено такі завдання: визначити складові компоненти та фактори розвитку адаптаційного потенціалу студентів, особливості його прояву на різних рівнях адаптації; проаналізувати проблеми адаптаційного процесу студентів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «адаптація» (від пізньолатинської *adaptation* – пристосування) було вперше введене в науковий побут німецьким фізіологом Х. Аубертом у другій половині XIX століття (1865 р.) для позначення пристосовності (звикання) органів почуттів до умов, що змінюються, зовнішнього середовища. Одержавши досить широке поширення у фізіології, поняття адаптації стало поширюватися й на інші області біології, залишаючись, проте, науковим поняттям. Тільки із середини XX століття термін «адаптація» став використовуватися медициною, кібернетикою, психологією, іншими науками й отримав до теперішнього часу загальнонаукове значення [1; 3, с. 25].

Професор А.Г. Маклаков ввів поняття, що характеризує адаптаційні здатності студента, назвавши його особистісним адаптаційним потенціалом. Особистісний адаптаційний потенціал (як інтегральна характеристика психічного розвитку) – це взаємопов'язані між собою психологічні особливості особистості, що визначають успішність адаптації та ймовірність збереження професійного здоров'я [11]. Характеристику особистісного адаптаційного

потенціалу студента можна отримати, оцінивши рівень його поведінкової регуляції (ПР), комунікативний потенціал (КП) і рівень моральної нормативності (МН).

Поведінкова регуляція, як одна з характеристик адаптаційного потенціалу студентів, визначає його здатність регулювати свою взаємодію із середовищем. Вона здійснюється в єдності енергетичних, динамічних і змістовно-сміслових аспектів. Іншою характеристикою, що виступає в якості однієї з основних складових адаптаційного потенціалу студентів, є його комунікативні якості. Оскільки студент, опинившись в умовах навчання у вузі, знаходиться в соціальному оточенні, його діяльність пов'язана з умінням побудувати відносини з іншими. Не менш важливою стороною процесу адаптації є дотримання моральних норм поведінки, що забезпечують здатність студента адекватно сприймати пропонувану для нього певну соціальну роль. Рівень моральної нормативності відображає два основних компоненти процесу соціалізації – сприйняття морально-етичних норм поведінки та ставлення до вимог безпосереднього соціального оточення [7, с. 1]. Особистісний адаптаційний потенціал обумовлює ефективність діяльності в екстремальних умовах, до яких можна віднести період входження студента в нове для нього наукове-освітнє середовище.

На думку А.Г. Маклакова, особистісний адаптаційний потенціал студента відіграє значиму роль у його адаптації до вузу і сприяє досягненню успішності навчальної діяльності. Студенти з більш високими показниками особистісного адаптаційного потенціалу мають кращий результат на першій екзаменаційній сесії. Висока моральна нормативність забезпечує здатність молоді людини адекватно сприймати пропонувану для нього соціальну роль студента і позитивно впливає на успішність навчальної діяльності. Досягненню успішності навчальної діяльності студентів сприяє їх позитивна система відносин до навчального середовища та її компонентів (ставлення до вузу, до викладачів, до обраної спеціальності, до майбутньої роботи, задоволеність умовами навчання). У системі відносин головне місце належить ставленню студента до навчання. Регулярність занять як основний показник індивідуального стилю навчальної діяльності є продуктивним способом досягнення успішності навчальної діяльності студентів [5, с. 333].

Згідно з поглядами А.Г. Маклакова дані психологічні особливості студента складають його особистісний адаптаційний потенціал, до якого включаються такі ха-

рактики: нервово-психічна стійкість, рівень розвитку якої забезпечує толерантність до стресу; самооцінка особистості, яка є ядром саморегуляції і визначає ступінь адекватності сприйняття умов діяльності і своїх можливостей; відчуття соціальної підтримки, що обумовлює почуття власної значущості для оточуючих; рівень конфліктності, досвід соціального спілкування [5, с. 335].

Існує точка зору, згідно з якою адаптаційний потенціал може служити основою імовірнісного прогнозу розвитку адаптаційного процесу і динаміки адаптаційного статусу студента. А.М. Богомолів вважає, що адаптаційний потенціал особистості характеризує можливості студента до продуктивного проходження адаптаційного процесу, формування прогресивних адаптаційних ефектів, розширення діапазону реагування і придбання нових адаптаційних навичок. На думку автора, окрім структурних особливостей, доцільно виділяти динамічні властивості адаптаційного потенціалу студента [13, с. 54].

Залежно від того, як відбувається процес соціально-психологічної адаптації, виділяють різні її рівні [8].

1. Нормальна адаптація. Нормальним можна назвати такий адаптивний процес, який призводить до стійкої адаптованості в типових проблемних ситуаціях без патологічних змін структури особистості й одночасно без порушень норм тієї соціальної групи, у якій протікає її активність. Нормальна адаптація буває двох видів: захисна й незахисна. Нормальна захисна адаптація – це ті дії особистості студента, які здійснюються з допомогою захисних механізмів (агресії, раціоналізації, проєкції, регресії, формування зворотної реакції тощо), якщо ці стани не стали патологічними. Незахисні адаптивні процеси відрізняються тим, що починаються в нефруструючих проблемних ситуаціях, які вимагають від особистості студента прийняття раціональних рішень. Для досягнення адаптованості в умовах виникнення проблемних нефруструючих ситуацій використовуються пізнавальні процеси студента, процеси цілеутворення й групові соціально-психологічні механізми. Вирішення завдань здійснюється з допомогою різних форм соціальної активності (наприклад, комфортної поведінки, але без залучення захисних механізмів), процесу спілкування й обміну інформацією, інтелектуалізації індивідуального життєвого досвіду та інших.

2. Змішаний, або середній, тип соціально-психологічної адаптації особистості студента. Змішаний, захисно-незахисний, тип

здійснюється в тих проблемних ситуаціях, у яких студент частково фрустрований, але і одночасно стоїть перед конструктивними завданнями з очікуванням соціальних ролей. Тут ефективно використовуються пізнавальні здібності та соціальний досвід. Студент при цьому може проявляти захисну агресивність як прагнення до самовиправдання, звинувачення інших. У випадку захисної адаптації – це комплекс незахисних механізмів, і в третьому випадку – це змішані (захисно-незахисні) комплекси.

3. Девіантна адаптація – такий вид адаптації, який забезпечує задоволення потреб особистості в певній групі або соціальному середовищі, при цьому очікування інших учасників соціального процесу не виправдовується такою поведінкою. Вона буває неконформістською – це такий процес адаптації особистості студента, завдяки якому він долає внутрішньогрупову проблемну ситуацію незвичайними для членів цієї групи способами та шляхами, і внаслідок цього потрапляє в конфліктні взаємини з нормами групи і їхніми носіями та інноваційною, або творчою. Це діяльність, у процесі якої студент створює нові цінності, здійснює нововведення в тій чи іншій галузі культури. Цей різновид девіантної адаптації є найбільш могутнім фактором прогресу, основним засобом попередження застою та регресу.

4. Патологічна адаптація – це такий соціально-психологічний процес, що повністю або частково здійснюється за допомогою патологічних механізмів і форм поведінки й призводить до утворення патологічних комплексів характеру, які виводять поведінку студента за межі нормальної [8, с. 21].

Адаптація студентів до нового середовища, до нової системи освіти у вищих навчальних закладах не завжди проходить успішно. Саме 1-й курс дає найбільший відсоток відсіву й низької успішності, а на 2-му курсі спостерігається лише незначне поліпшення даної картини. Студентів чекають напружені заняття, нові умови життя й навчання, а отже, і проблеми, які їм належить подолати. Перша з їх – це «вузівський поріг», або, як його часто називають, «дидактичний бар'єр». Цей бар'єр тим складніший для подолання, чим більший розрив у змісті освіти й структурі навчального процесу між вищою й середньою школами. Ряд авторів – М.І. Дяченко, Н.С. Копейна, В.Т. Лісовський і А.В. Дмитрієв, М.М. Обозов – у ході своїх досліджень прийшли до висновку, що адаптація студентів до науково-освітнього процесу у вузі включає цілий ряд аспектів: психолого-педагогічний, соціально-психологічний, моти-

ваційно-особистісний, психофізіологічний та інші, за якими стоять різні труднощі [4].

Як правило, легше й швидше адаптуються ті студенти, які в середній школі здобули ґрунтовну загальноосвітню підготовку, відзначалися серйозним ставленням до навчання, брали активну участь в суспільній роботі, хоча й у такому випадку відчуються труднощі адаптаційного періоду. Адже відомо, що в ряді випадків якість підготовки випускників сільських шкіл є нижчою, ніж випускників міських шкіл. Труднощі в діяльності першокурсників особливо помітні в студентів, які не отримали в середній школі необхідних навичок та вмій розумової діяльності, мають низький адаптаційний потенціал. П.К. Анохін до основних причин труднощів адаптації на першому курсі відносить: різку зміну змісту, об'єму, характеру навчального матеріалу, форм та методів навчального процесу за відсутності в студентів необхідних навичок самостійного життя. До причин труднощів адаптації П.К. Анохін відносить також зосередженість на своїх інтелектуальних, вольових недоліках перед вимогами вищої освіти, при цьому з акцентом на самоаналізі, а не на активному самовихованні; сумніви, щодо правильного вибору професії, відсутність необхідних стимулів навчання. Ці переживання гіперболізуються та бувають досить часто [9, с. 62].

Значна частина труднощів першокурсників пов'язана з проблемами особистісного включення в соціально-психологічний простір вузу. Якщо певна частина першокурсників починає активно досліджувати його, то більшість віддає перевагу пасивному поведженню. Така стратегія поведження сприяє периферійної локалізації особистості в новому для неї соціально-психологічному просторі, що сприяє виникненню відчуття фрустрованості й нереалізованості. Треба вказати, що соціально-психологічний простір різних підструктур університету різниться ступенем легкості його освоєння. Найбільш складним для освоєння є простір бухгалтерії й деканату (навіть знаходження поруч із цими кабінетами сприяє виникненню напруги й скутості), на другому місці – простір бібліотеки й кафедр. Найбільш легким для освоєння є соціально-психологічний простір їдальні, а також місць, призначених для паління. Проблеми включення в соціально-психологічний простір вузу можна класифікувати залежно від походження на мотиваційні, раціональні й поведінкові [14, с. 5].

Проблеми раціонального порядку викликані непоінформованістю першокурсника щодо системи навчання. Вступивши

на перший курс університету, студент має певні, як правило, неусвідомлені або частково усвідомлені очікування щодо способів викладу навчального матеріалу, контролю знань, системи регламентації поведження студента. Ці очікування пізніше виявляються ілюзорними. Зштовхнувшись із тим, що викладач на лекції лише повідомляє студентам певну інформацію й зовсім не зацікавлений стежити за їхніми проявами, першокурсник робить для себе відкриття: «учитися зовсім не обов'язково». Таким чином, руйнування однієї ілюзії породжує нову ілюзію [13].

Дослідження М. Бибріх, Ю. Десятникової та інших науковців показують, що студенти не завжди успішно опановують знання аж ніяк не тому, що одержали слабку підготовку в середній школі, а тому, що в них не сформовані такі риси особистості, як готовність до навчання, здатність вчитися самостійно, контролювати й оцінювати себе, керувати своїм індивідуальними особливостями пізнавальної діяльності, уміння правильно розподілити свій робочий час для самостійної підготовки. Система навчання у вузі значною мірою розрахована на високий рівень свідомості, побудована на зацікавленості студентів. Студенту надається велика життєва й навчальна самостійність, до якої він, як правило не підготовлений [11, с. 55].

Ця новизна й пов'язані з нею труднощі створюють свого роду дидактичний бар'єр. Як показують дослідження, основними труднощами даного аспекту адаптації студенти називають зростання обсягу й складності навчального матеріалу, а також збільшення питомої ваги самостійної роботи [12; 15].

Активність по освоєнню нового соціально-психологічного простору регулюється, з одного боку, мотивом самореалізації, а з іншого – мотивом пристосування, економії енергії (що передбачає життєдіяльність без надмірних зусиль та втрат). Чимала кількість проблем пов'язана конформними установками та психологічною залежністю від батьків та інших авторитетів. Однією з таких проблем є емоційна залежність від оцінки викладача. Причиною подібних проблем є інфантильність як особистісна риса, яка спричиняє специфічний тип мотивації навчання. Таким студентам притаманно бажання відповідати зовнішнім стандартам, які задаються в дитинстві (як правило, батьками, шкільними вчителями) [9].

При сучасній організації науково-освітнього процесу через соматичні й нервово-психічні захворювання серед підлітків і молоді часто виникають проблеми меди-

ко-соціального характеру. Так, наприклад, багато студентів вперше в житті проживають далеко від батьківського будинку, їм доводиться самим піклуватися про себе й пристосовуватись до нових умов життя й навчання. У більшості випадків, у сім'ї вони не отримують попередніх відомостей про самостійне життя й не підготовлені до нього. Деякі студенти погано переносять перехід від життя в сільській місцевості до міського середовища. На початковому етапі великі труднощі має порівняно воля студентського життя, нові обов'язки, соціальний досвід емоційні переживання. Отже, напруга, пов'язана з навчальними навантаженнями, фінансові труднощі, проблеми, пов'язані з міжособистісними відносинами, – все це робить студентів більш уразливими [13].

Не менш важливою проблемою в процесі адаптації студентів є невизначеність мотивації вибору професії та недостатня психологічна підготовка до неї. Хоча більшість студентів мотивують вибір вузу прагненням оволодіти спеціальністю, яка подобається, вважають, що навчання дозволить їм засвоїти певні знання, розвинути особистісні здібності, частина студентів головним вважають отримати диплом та значну свободу у житті. Ці студенти досить ілюзорно співвідносять себе з майбутньою професією, спеціальністю, однак точно знають, що вища освіта необхідна. Існують й такі студенти, для яких отримання вищої освіти розглядається як засіб досягти високого матеріального забезпечення та просунутися по службовим сходах. Враховуючи неоднозначність професійної орієнтації, яка виявляється в більшості студентів в єдності з орієнтацією на соціальні аспекти вищої освіти, вищій школі доводиться вирішувати непросте завдання професійної орієнтації в комплексі з професійною підготовкою майбутніх спеціалістів безпосередньо вже в освітньому процесі. Дуже важливо, щоб цей процес проходив без відриву від реальних умов діяльності, щоб був забезпечений його науковий характер [13, с. 54].

Поряд із цим одним із найважливіших аспектів адаптації студентів є мотиваційно-особистісний, що пов'язаний із формуванням позитивних навчальних мотивів. Мотиви є необхідною умовою успішного виконання різних видів діяльності й особливо велике значення мають у навчальній діяльності. Важливе значення для першокурсників мають мотиви в навчальній діяльності. Суттєву роль у діяльності людини відіграють усвідомлені мотиви. Мотиви студента, що формуються в період навчання, стають стрижнем його особистості [13].

Висновки. Проведений аналіз визначення феномена адаптаційного потенціалу дозволяє нам констатувати, що особистісний адаптаційний потенціал студента розглядається як інтегральна змінна, яка характеризує сукупність його індивідуально-психологічних ознак, що обумовлюють ефективність психічної адаптації; визначає межі адаптаційних можливостей особистості студента; містить передумови до деякого діапазону відповідних адаптаційних реакцій; пов'язаний із віковими та психологічними особливостями.

Фактори розвитку адаптаційного потенціалу студента різні за своїм походженням. Одні з їх об'єктивно немінучі, інші носять суб'єктивний характер і пов'язані зі слабкою підготовкою, дефектами виховання в сім'ї й школі. По-перше, це стан ейфорії на самому початку навчання у вузі. Факт вступу до вузу зміцнює віру молодій людині у власні сили й здібності, породжує надію на цікаве життя. По-друге, прагнення бути включеним в усі аспекти студентського життя збігається з налагодженням побуту й самообслуговування, труднощами організації самостійної роботи. По-третє, бажання студента вчитися, прагнення якнайшвидше освоїти професію наштовхується на дидактичний бар'єр – труднощі сприйняття складного матеріалу, невміння працювати з першоджерелами конспектувати лекції. Відсутність нового кола спілкування й втрата старого, шкільних контактів приводять до відчуття самотності студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абабков В.А. Адаптация к стрессу: основы теории, диагностики, терапии / В.А. Абабков, М. Перре. – СПб. : Речь, 2004. – 166 с.
2. Бойченко В. Проблема розумового виховання студентів у контексті сучасних освітніх вимог / В. Бойченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2010. – № 2. – С. 227–232.
3. Головей Л.А. Практикум по возрастной психологии / Л.А. Головей, Е.Ф. Рыбалко. – СПб. : Речь, 2001. – 688 с.
4. Грицук О.В. Розумова втома студентів педагогічного вузу як психологічна проблема [Електронний ресурс] / О.В. Грицук. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_psychol/2011_41/08.html. – Назва з екрана.
5. Іванова О.І. Особливості адаптації студентів-першокурсників до навчання в умовах сучасного освітнього закладу / О.І. Іванова, Л.М. Басанець // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2008. – № 3. – С. 335–343.
6. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення

діяльності : монографія / О.М. Кокун. – К. : Міленіум, 2004. – 265 с.

7. Мамаєв Д.Ю. Соціально-психологічна адаптація молоді до умов навчання у вищому навчальному закладі / Д.Ю. Мамаєв // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – 2009. – № 1(21). – С. 1–3.

8. Научитель О.Д. Адаптація студентів у вузі / О.Д. Научитель // Практ. психологія й соц. робота. – 2001. – № 7. – С. 21–23.

9. Плотникова О. Важливість вивчення індивідуальних особливостей першокурсників у період дидактичної адаптації / О. Плотникова // Рід. шк. – 2001. – № 10. – С. 62–64.

10. Реан А.А. Психология адаптации личности / А.А. Реан, А.Р. Кудашев, А.А. Баранов. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2008. – 479 с.

11. Соколова И.М. Психофизиологические механизмы адаптации студентов / И.М. Соколова. – Х. : ХГМУ, 2007. – 412 с.

12. Спицин А.П. Оценка адаптации студентов младших курсов к учебной деятельности / А.П. Спицин // Гигиена и санитария. – 2007. – № 2. – С. 54–56.

13. Ушаков И.Б. Современные проблемы качества жизни студентов / И.Б. Ушаков, Н.В. Соколова // Гигиена и санитария. – 2007. – № 2 – С. 54–58.

14. Хазратова Н.В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами / Н.В. Хазратова // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 2. – С. 5–8.

15. Шевченко С.В. Специфіка розумової працездатності першокурсників в адаптаційний період / С.В. Шевченко // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Ефективні інструменти сучасних наук – 2013». – Вып. 31. – Психология и социология. – Прага : Издательский дом «Образование и наука», 2013. – С. 49.

УДК 159.922

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Шевченко С.В., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Гречішнікова А.С., студентка
магістратури спеціальності «Психологія»

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

У статті проаналізовано особливості розвитку творчої сублімації в підлітковому віці засобами арт-терапії. Розглянуто взаємозв'язок сублімації з арт-терапією, уточнено зміст поняття «творча сублімація».

Ключові слова: *творча сублімація, арт-терапія, креативність, творчий потенціал, підлітковий вік.*

В статье проанализированы особенности развития творческой сублимации в подростковом возрасте средствами арт-терапии. Рассмотрена взаимосвязь сублимации с арт-терапией, уточнено содержание понятия «творческая сублимация».

Ключевые слова: *творческая сублимация, арт-терапия, креативность, творческий потенциал, подростковый возраст.*

Shevchenko S.V., Grechishnikova A.C. DEVELOPMENT OF CREATIVE SUBLIMATION OF PERSONALITY OF TEENAGER BY FACILITIES OF ARTTHERAPY

The article the features of development of creative sublimation are analysed in teens by facilities of art-therapy. Intercommunication of sublimation is considered with arttherapy, maintenance of concept «creative sublimation» is specified.

Key words: *creative sublimation, arttherapy, creativity, creative potential, teens.*

Постановка проблеми. У наш час проблема творчої сублімації стала досить актуальною. Проблематика творчості та сублімації не була обійдена увагою дослідників.

Більше століття її розробкою займаються психологи. Поряд із тим питання про причини, які спонукають людину до творчості, можна віднести до числа головних і супе-